

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-2>

УДК 339

Александрова Наталія Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7902-2434>

Давиденко Тетяна Вікторівна

старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5470-8691>

Nataliya Aleksandrova, Tetiana Davydenko

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

**ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
НА МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ****THE IMPACT OF RUSSIA-UKRAINE WAR ON THE
INTERNATIONAL ECONOMIC AND FINANCIAL RELATIONS**

Анотація. На основі аналізу сучасних періодичних видань, статистичних звітів міжнародних фінансових інститутів, а також звітів НБУ, виявлено та досліджено наслідки російсько-української війни на розвиток міжнародних фінансово-економічних відносин. З'ясовано перспективи розвитку та зміни у взаємодії країн Євразони, вплив наслідків війни на розвиток європейської фінансової системи. Проаналізовано звіти фінансової стабільності та виокремлено напрями стабілізації фінансового сектору України. Виокремлено фактори, що сприяли певній стабілізації та мінімізації системних ризиків для фінансової системи України, визначено стратегічні напрями подальшої взаємодії вітчизняного банківського сектору з міжнародними фінансовими установами. Зазначено критичні питання, які мають вирішити світова спільнота для подолання негативних наслідків спричинених військовою агресією росії проти України.

Ключові слова: російсько-українська війна, міжнародні фінансово-економічні відносини, фінансові інститути, банківський сектор, енергетична безпека, глобалізація.

Summary. Based on the analysis of current publications, statistical reports of international financial institutions, as well as reports of the National Bank of Ukraine, the consequences of the Russian-Ukrainian war on the development of international financial and economic relations have been identified and investigated. The authors of the article can state that although Ukraine has remained in the scope of international reporters' investigation and study, more academic attention has been drawn to political and further historic consequences of the war. The economic outcomes and their impact on further financial perspectives and the nature of international economic relations require more detailed analysis and justification. The prospects for development and changes in the interaction of the Eurozone countries, the impact of the consequences of the war on the development of the European financial system have been clarified. The authors of the article have come to the conclusion that owing to macro prudent economic and financial policies undertaken and carried out by European countries in tandem with IMF and the World Bank Group the drastic and completely disruptive consequences of the war on the European financial corporate landscape have been minimized and smoothed out. It has become obvious that any global war conflicts are inherently supposed to create systemic risks for the global banking sector, and, consequently, the international financial institutions are to be completely prepared to withstand negative sides of global interdependencies. The ongoing war between Russia and Ukraine has exposed all the drawbacks of financial and economic interdependence. In the article the necessity of reconsidering logistic supply channels have been investigated. The financial stability reports have been analyzed and the directions of stabilization of the financial sector of Ukraine have been pointed out. Factors contributing to a certain stabilization and minimization of systemic risks for the financial system of Ukraine are singled out, strategic directions for further interaction of the domestic banking sector with international financial institutions are underpinned. The critical issues that are supposed to be resolved by the world community in order to overcome the negative consequences caused by Russia's military aggression against Ukraine are indicated.

Keywords: Russian-Ukrainian war, international financial and economic relations, financial institutions, banking sector, energy security, globalization.

Постановка проблеми. Впродовж останніх двох років Україна не сходить з перших шпальт світових авторитетних засобів масової інформації, таких як *The Economist*, *The Financial Times*, *Politico* та інші. Західна цивілізація із жахом спостерігає неймовірно жахливі наслідки необгрунтованого вторгнення росії в Україну, відчуваючи на собі фінансово-економічні наслідки. У цьому контексті, окрім свого негайного та трагічного гуманітарного впливу, війна сповільнила економічне зростання та посилила інфляцію не лише в Україні, а й у Єврозоні. Як зазначають оглядачі *The Economist*, загальні економічні ризики різко зросли, а політичні компроміси стали ще більш складними [8]. Найбільш очевидним системним ризиком для глобального банківського сектору, а для європейського зокрема, є триваюча війна між росією та Україною, що викрила всі негативні сторони глобальних взаємозалежностей.

Не встиг глобальний фінансовий ринок оговтатися від наслідків пандемії, як глобальні економічні перспективи серйозно погіршилися, головним чином через вторгнення росії в Україну. Ще до масштабного вторгнення росії в Україну інфляція в багатьох країнах зростала через дисбаланс між попитом і пропозицією та політичну підтримку під час пандемії, що спонукало до посилення монетарної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу воєнних конфліктів на розвиток соціально-культурних, історичних, політичних та фінансово-економічних аспектів глобалізованого світу завжди був в центрі досліджень академічної спільноти. Проте, вивчаються здебільшого питання політичного впливу, історичних передумов та подальших соціально-культурних наслідків військових протистоянь. Одним із фундаментальних дослідників вивчення історичного підґрунтя та наслідків війни росії проти України є роботи директора Гарвардського українського наукового інституту та одного з найавторитетніших українських істориків С. Плохія. На його переконання, ця війна не просто про перерозподіл ринків постачання енергоносіїв та фінансово-економічне перевлаштування світової інтегрованої економіки. «Фактор моралі став визначальним у світовій політиці. Ключове – не те, що змінилася риторика політиків у ставленні до цієї війни, а те, що змін зазнало ставлення до неї населення, електорату», – як зазначає дослідник [3]. Тобто ця війна про збереження та захист загально людських та демократичних цінностей.

Фінансово-економічні наслідки російсько-української війни на довгостроковий розвиток економіки України також досліджуються вітчизняними представниками економічної науки, а саме: Т. Яровенко, Я. Літвін, Г. Терещенко, В. Борщевський, М. Чех, І. Скороход, О. Слободянюк,

М. Алексеєнко, К. Клименко, Б. Кошовий, З. Пічкурова та інших. Водночас, вивчення наслідків війни не обмежується дослідженнями її впливу лише на розвиток фінансового сектору України. Здебільшого приділяється значна увага особливостям аналізу світової економіки під час російсько-української війни. Ці питання обговорюються в працях Н. Собенко, О. Пендзина, В. Денисенка, Б. Мірошниченка, Т. Гузенко, Я. Маркіна.

Питання війни та її наслідків для світової спільноти є у центрі дослідницької уваги і серед іноземних дослідників. Цікавим і ґрунтовним аналізом подальших змін у світовій економіці є висновки професора економіки Себастьяна Галіані з Університету Меріленду [4].

Оскільки ця війна ще триває, тому питання її впливу на світову економіку, перерозподіл ринків та перегляд логістичних зв'язків та сутність міжнародних фінансово-економічних відносин є актуальними і потребують обговорення та подальшого аналізу.

Відтак, **метою статті** є виокремлення та аналіз наслідків російсько-української війни на глобальний розвиток фінансово-економічних відносин на основі досліджень сучасних світових періодичних видань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналітики *The Economist* застерігають, що безпосередні глобальні наслідки полягатимуть у вищій інфляції, нижчому зростанні та певній турбулентності на фінансових ринках через посилення санкцій. Довгостроковими наслідками буде подальше ослаблення системи глобалізованих ланцюгів постачання та інтегрованих фінансових ринків, яка тривалий час домінувала у світовій економіці [7].

Війна та супутні санкції вже викликають різке занепокоєння на енергетичних і продовольчих ринках, і ефект хвилі, ймовірно, пошириться на 2023 та 2024 роки. Наслідки війни для виробництва продуктів харчування разом із санкціями Заходу щодо російських фінансових установ, заборонаю на передачу високотехнологічні компоненти, а також нафта і газ посилюють інфляцію в Північній Америці та спровокують стагфляцію, підвищення процентних ставок і, цілком ймовірно, рецесію в Європі та США [7].

Оскільки росія та Україна є центральними гравцями на глобальних товарних ринках, війна викликає каскадні наслідки по всьому світу. Ці наслідки розподіляються нерівномірно: ринки, що розвиваються, страждають непропорційно, а зростання цін викликає соціальні та політичні хвилювання. Десятки країн із низьким і середнім рівнем доходу сильно залежать від імпорту енергетичних, мінеральних та продовольчих товарів з України та Росії. Оскільки ціни на все, від олії до борошна, зростають, уразливі верстви населення від Індії до Індонезії страждають най-

більше, оскільки електроенергія та продукти харчування складають основну частку витрат домогосподарств [7]. Вже зараз такі країни, як Єгипет, Туніс, Перу, Ємен і Шрі-Ланка, стикаються з проблемами платіжного балансу, зростанням цін на продукти харчування та навіть протестами.

Професор економіки Себастьяна Галіані вважає, що першим відчутним наслідком, який не забарилися відчути на собі європейські споживачі, стало зростання цін на біржові товари й тиск інфляції. Оскільки Росія та Україна є великими постачальниками біржових товарів, світові ціни на нафту, газ та пшеницю стрімко підскочили. Враховуючи, що йдеться про 30% світового експорту самої лише пшениці, ціни на продовольство сягнули рекордних рівнів [4]. Це, відповідно, спричиняє зростання інфляції, яка знецінює доходи та збільшує попит. Країни, які залежать від імпорту газу, стикаються із гіршим фіскальним і торговим дефіцитом, тоді як деякі експортери на Середньому Сході й в Африці виграють від вищих цін.

Як зазначають оглядачі, чим довше затягується війна, тим більше загрожує глобальна продовольча безпека та соціальна стабільність. На росію та Україну разом припадає близько 30% світового експорту пшениці та 20% експорту кукурудзи. Україна також є провідним у світі експортером соняшникової олії та великим виробником ячменю, проса та інших зернових [8]. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (Food and Agriculture Organization, FAO), міжнародна організація з запобігання бідності та голоду під патронатом ООН, нещодавно оголосила, що індекс цін на зернові зріс на 17% з лютого по березень, а індекс соняшникової олії зріс на колосальні 23% за той самий період. Експерти галузі вже вважають, що виробництво пшениці та кукурудзи скоротиться вдвічі у 2023 році [8].

Ще одним вагомим наслідком війни росії проти України, стало переосмислення енергетичної безпеки (energy security) та енергетичної незалежності. Великі нафтогазові компанії згорнули свою діяльність або припинили спільні підприємства та операції в Росії. Водночас, західні аналітики зазначають, що, не зважаючи на запроваджені санкції, більшість європейських країн, а також Китай, Індія, Південна Африка та Туреччина все ще імпортують вуглеводні ресурси з росії, навіть коли війна триває. Але це скоро зміниться. Західні країни планують швидко зменшити свою залежність від російських енергоносіїв. Великі нафтогазові компанії призупинили або припинили спільні підприємства та операції в Росії на початку війни. США та Великобританія заборонили російський імпорт, а більшість країн ЄС мають намір відмовитися від перекачування російської нафти до кінця року. Це важливо, оскільки ЄС є найбільшим покупцем нафти в Росії та купує приблизно

3,5 мільйона барелів сирої та нафтопродуктів на день [8]. Тим часом країни ЄС шукають глобальні поставки і нещодавно оголосили про свої наміри купувати скраплений природний газ (СПГ) у США, хоча американські поставки також далеко не нескінченні.

Ще одним відчутним наслідком, але вже для бізнесу, є порушення в торгівлі та ланцюгах постачання між сусідніми країнами [4]. Сусідні європейські країни змушені реагувати на порушення в торгівлі, ланцюгах постачання і ремітуванні. Ці процеси ще й ускладнюються, з одного боку, безпрецедентним потоком біженців, а з іншого – фіскальним тиском, який чинить на країни необхідність вкласти в енергетичну безпеку й оборону.

Як запевняє Себастьяна Галіані, не менш важливим, наслідком є зменшення впевненості бізнесу та інвесторів. Геополітична напруга спровокувала невпевненість бізнесу та інвесторів в усьому світі, що істотним чином вплинуло на ціни на активи, що призвело до погіршення фінансових умов.

Також, автор зазначає, що рівні країн треба переосмислювати довгострокові геополітичні наслідки російсько-української війни, а саме: Переосмислення енергетичної торгівлі, реконфігурація ланцюгів постачання, фрагментація платіжних мереж і переоцінка валютних резервів. Ключовими питаннями для вирішення мають бути проектування та розробка мережі світової безпеки та регіональних заходів для захисту економік від потрясінь. Війна в Україні підкреслює важливість міжнародної співпраці та колективної сили у розв'язанні проблем, які чекають попереду [4].

Страшна людська ціна російського вторгнення в Україну є жахливою. Оскільки мільйони біженців тікають від війни, а мирні жителі гинуть від невибіркового обстрілів, економіка України також зазнає серйозної шкоди.

Критичні експортні маршрути через чорноморські порти України в Маріуполі та Одесі були перекриті. Маріуполь був зруйнований російськими бомбардуваннями, а Одеса фактично заблокована російськими військово-морськими силами. Перед війною ці шляхи становили половину загальної зовнішньої торгівлі України та 90% торгівлі зерном. Україна є основним експортером пшениці, опорою економіки, але уряд заборонив експорт зерна та інших основних продуктів, оскільки намагається забезпечити продовольчу безпеку для понад 6,5 мільйонів людей, які переміщені всередині країни.

Посилаючись на змодельовані сценарії ООН, Світовий банк прогнозує, що «більш серйозна та тривала війна може спричинити підвищення рівня бідності майже до 30% населення».

На думку аналітиків, у середньостроковій перспективі очікується, що шкода виробничим і експортним можливостям у поєднанні з втратою

людського капіталу матиме тривалі економічні та соціальні наслідки [2]. Зрозуміло, що банківський сектор постає перед серйозними викликами і стає вразливим до фінансових потрясінь. Водночас, маємо зазначити, що ті стабілізаційні заходи, що були задіяні під час COVID-19, уможливили стійкість банківського сектору до наслідків війни [2].

Відповідно до нещодавнього звіту Національного Банку України (17 лютого 2023 р.) комерційні банки в умовах тривалої війни зберегли довіру клієнтів, високу операційну ефективність і прибутковість, відновлювали діяльність мережі у звільнених регіонах та зберігали довіру вкладників. За даними НБУ обсяги коштів клієнтів зростали, зокрема, тривало збільшення обсягів строкових вкладів населення, швидшими темпами – в іноземній валюті. Чистий кредитний портфель скорочувався внаслідок пригніченого попиту та зростаючих втрат від кредитного ризику. Частка непрацюючих кредитів надалі зростала [2]. Дані Нацбанку свідчать, що чисті активи банків за IV квартал зросли на 8.6%, за рік – на 17.9% [2]. Причиною, на думку фахівців, став кволий попит на кредити, відтак, банки переважно нарощували обсяги вкладень у депозитні сертифікати НБУ та кошти на рахунках в інших банках.

Чисті гривневі корпоративні кредити зменшилися за квартал на 6.7%, валютні – на 5.2% у доларовому еквіваленті. Загалом за 2022 рік чистий корпоративний кредитний портфель у гривні зріс на 0.5%, у валюті – зменшився на 23.9% у доларовому еквіваленті. Державна програма підтримки «Доступні кредити 5-7-9%» залишається головним рушієм гривневого корпоративного кредитування [2].

Як зазначено у звіті НБУ, попри значні відрахування в резерви, сектор отримав квартальний та річний прибуток. Цьому сприяло подальше зростання процентних та комісійних доходів. На думку першого заступника Голови НБУ Катерини Рожкової, «Банківська система вистояла, швидко адаптувалася до роботи в умовах повномасштабної тривалої війни, є операційно стійкою, ліквідною, прибутковою» [2]. На її переконання, це вдалося завдяки реформам, проведеним у попередні роки, зусиллям самих банків, вчасним заходам і підтримці Національного банку. POWER BANKING – назва спільного з банками проєкту з безперервності надання фінансових послуг – є влучним визначенням стійкості банківської системи, її спроможності впоратися з усіма викликами й ризиками, готовності та наявності фінансового ресурсу для відновлення країни після Перемоги [2].

Обсяг чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля скоротився на 12.6% за квартал та на 32.7% за рік. Основна причина скорочення – зростання резервів під кредитні збитки. Крім того,

кволе нове кредитування не компенсує погашення старих позик [2].

Банки прискорили визнання кредитних втрат внаслідок війни. Питома вага непрацюючих кредитів зросла за квартал на 4.5 в. п., з початку року на 8.1 в. п. – до 38.1%. Передусім за рік зросла частка непрацюючих кредитів фізичним особам [2].

Обсяг гривневих коштів фізичних осіб збільшився на 8.3% за квартал та на 31.2% р/р переважно за рахунок зростання залишків на поточних рахунках у державних банках. Водночас підвищення ставок прискорило зростання строкових депозитів у гривні. Кошти населення у валюті зросли за квартал на 8.7% у доларовому еквіваленті. Найвідчутніше зросли строкові вклади населення у валюті. Цьому сприяв дозвіл НБУ купувати валюту онлайн для розміщення на депозитах.

За даними НБУ, кошти суб'єктів господарювання у гривні збільшилися за квартал на 18.9% (11.9% р/р) завдяки адаптації бізнесу до умов війни. Приріст коштів бізнесу у валюті склав 1.8% за квартал (+2% р/р). Частка коштів клієнтів у зобов'язаннях зросла наприкінці року до 87.9%, натомість частка рефінансування НБУ знизилася до 1.8% [2].

На думку аналітиків сектор прибутковий завдяки високій операційній ефективності більшості банків. Банківський сектор, попри значні відрахування у резерви, отримав 24.7 млрд грн прибутку за результатами 2022 року, у тому числі 17.3 млрд грн – у IV кварталі [2].

Наприкінці 2023 та початку 2024 року ключовим системним ризиком для української економіки та фінансового сектору лишається повномасштабна війна. Початок поточного року супроводжується ризиками неритмічності та зниження обсягів міжнародної фінансової допомоги, втім, вітчизняні аналітики та оглядачі не втрачають шансів на успішне погодження пакетів фінансової допомоги партнерами. Відповідно до Звіту НБУ про фінансову стабільність за грудень 2023 року базовий сценарій НБУ на 2024 рік передбачає збереження макроекономічних передумов для стабільної роботи фінансового сектору – подальше економічне зростання, однознакову інфляцію, контрольованість валютного ринку та збереження привабливості гривневих активів [1].

Як зазначають вітчизняні аналітики, приплив коштів клієнтів до банків триває, хоча й меншими темпами ніж у першому півріччі, що дозволяє вітчизняним банкам не покладатися на інші джерела фондування. Високоякісні ліквідні активи становлять лише дещо менше половини активів банків, що також сприяє міцності фінансовим установам.

Фінансово-аналітичні звіти банків показують, що кредитування у вітчизняній валюті пожвавилось у другому півріччі 2023 року після тривалої

паузи. Серед передумов поживлення попиту на кредитування аналітики виокремлюють поліпшення фінансового стану компаній, поживлення бізнес активності, а також запровадження державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» [1]. Іпотечне кредитування здійснюється майже виключно держбанками за державною програмою «Оселя». Водночас пільгова іпотека набирає обертів та охоплює дедалі більше населення. Водночас кредитні портфелі нарощують й банки, які не беруть участі в державних програмах.

Як зазначено у Звіті НБУ, під кредитних втрат від повномасштабної війни пройдено. Це підтвердили результати оцінки стійкості, проведеної Національним банком. Коригування пруденційних резервів у цілому було незначним. Близько третини загальної суми непрацюючих корпоративних кредитів виникли під час повномасштабної війни. Частина боржників мають шанси відновити обслуговування позик із поліпшенням економічних умов [1].

За даними НБУ, вітчизняні банки цього року майже не мали витрат на формування резервів, компенсуючи втрати від дефолтів розформування резервів за працюючими активами з огляду на поліпшення макроекономічних очікувань. Повторення такого сценарію наступного року мало ймовірно, втім банки й надалі покриватимуть кредитні збитки поточними операційними прибутками.

Дохідність основних груп процентних активів банків змінилася внаслідок значного зниження облікової ставки НБУ. Частка доходів від депозитних сертифікатів скорочується, дещо зросла усереднена дохідність портфеля ОВДП, а вага надходжень від кредитування зростає. Ставки за бізнес-позиками дещо знизилися, як і ставки за вкладками, передусім бізнесу. Ймовірно, пікове значення процентної маржі для банків уже позаду, проте вона залишатиметься високою [1].

Висока прибутковість банків зумовила зростання показників достатності капіталу. Нині запас капіталу достатній для покриття ризиків та виконання нових запланованих вимог. Найбільш вагомими з них – повне покриття капіталом операційного та ринкового ризиків, а також нова структура регулятивного капіталу і вимоги до його достатності.

Геополітичні конфлікти можуть мати значний вплив на попит на готівку євро за межами єврозони, про що свідчить вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року. За кілька місяців до вторгнення зовнішній попит на готівку євро залишався нижчим за середній історичний рівень. Однак одразу після вторгнення (у березні 2022 року) він значно перевищив свій історичний середній показник, значно більше, ніж у більшості країн єврозони в той період. Це свідчить про те, що запобіжні мотиви були визначальним фактором попиту на готівку євро з боку країн, що не входять до євро-

зони, головним чином через купюри високої вартості (100 і 200 євро), які в основному використовуються для цілей збереження вартості [5].

Запобіжний попит на готівку євро, швидше за все, пов'язаний з наслідками війни з чіткими регіональними наслідками. Додаткові дані щодо країн єврозони пропонують непрямі докази того, що географічна близькість до конфлікту може бути важливим визначальним фактором запобіжного попиту в країнах поза євровоною, тобто цей попит керувався стандартним законом тяжіння. Деякі країни єврозони, що межують з Україною чи Росією (такі як Естонія, Литва, Словаччина та Фінляндія), спостерігали надзвичайно високі рівні попиту, коливаючись від шести до десяти стандартних відхилень від відповідного історичного середнього. Інші країни, які знаходяться відносно близько до України, але не мають спільного кордону з Україною, також спостерігали незвичний надлишковий попит на готівку з відхиленнями до п'яти стандартних відхилень від середнього (наприклад, Австрія, Німеччина, Латвія та Словенія) [5].

Цьогорічний прогноз зростання для Європейського Союзу було переглянуто в бік зниження на 1,1 відсоткового пункту через непрямі наслідки війни, що зробило його другим найбільшим учасником загального перегляду в бік зниження.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) описує війну як «серйозний удар по світовій економіці, який зашкодить зростанню та підвищить ціни» [8].

Ціни на енергоносії стрімко зростають по всій Європі, збільшуючи витрати на паливо та посилюючи інфляційний тиск, який почався зі зрушенням ланцюга поставок під час пандемії. МВФ прогнозує, що все це призведе до уповільнення відновлення після пандемії.

На думку фінансових аналітиків та західних оглядачів, не зважаючи на той факт, що західні банки мають досить низький вплив на Росію і взаємозалежність європейського банківського простору не суттєво залежить від російського, тим не менш, з початку сучасної ери глобалізації в 1990-х роках жодна велика економіка не була відрізана від глобальної фінансової системи, і не можна виключати ризик ширшого зараження між ринками, незважаючи на його низький рівень [7].

Для глобальної економіки перспективою є більш висока інфляція внаслідок зростання цін на природні ресурси, що загострює дилему, з якою стикаються центральні банки, і можливе припинення корпоративних інвестицій, оскільки нестабільність ринків послаблює довіру.

«Індикатор поточної активності», розроблений банком Goldman Sachs, отриманий на основі різноманітних високочастотних показників, виглядає стабільним [7]. Індекси менеджерів із закупівель показали незначне покращення в березні

2023 року. Щотижневі показники ВВП, вироблені ОЕСР, клубом багатих країн, залишаються на належному рівні. UBS, ще один банк, відстежує зростання світового ВВП за цінами фінансових ринків (наприклад, у цінах на нафту та циклічні акції). Наразі це вказує на зростання на 3,4% проти 3,7% до краху Silicon Valley Bank (SVB) [7].

На поточний момент, як зазначають аналітики JP Morgan, фінансистів у Європі хвилює одне питання, а саме: невизначеність щодо кредитування. Фінансові потрясіння можуть скоротити споживання та інвестиції, з одного боку, та побоюючись збитків, фінансові установи можуть відмовитися від кредитування, позбавивши фірми капіталу [7].

Оскільки економіка зупиняється, ширший спектр кредитів може погіршитися. Але банки тепер мають достатні запаси капіталу для покриття збитків. У період з 2015 року по вересень 2022 року частка основного акціонерного капіталу банків зросла з 12,7% до 14,7% їхніх активів, зважених за ризиком, що значно перевищує порогове значення в 10,7%, яке вимагає регулятор. Деякі створили резерви на покриття збитків за кредитами під час COVID-19, які можна було перепрофілювати для покриття нових втрат. Частина корпоративних кредитів також залишається під державними гарантіями [6].

Дослідження МВФ, опубліковане в 2013 році, показує, що стрибки невизначеності, викликані такими речами, як американське вторгнення в Ірак і крах банків, можуть скоротити річне зростання ВВП на 0,5 відсоткових пункти, головним чином через те, що фірми затримують інвестиції. Якщо такий удар відбудеться, глобальне зростання впаде з 3% до 2,5% [7].

Європейські аналітики виокремлюють наступні системні ризики для Європейського банківського сектору. Насамперед, вони переймаються питанням – криза ліквідності. У вересні 2023 року ліквідні активи європейських банків перевищували 150% від того, що, за припущеннями регуляторів, спричинить відтік депозитів у кризовий місяць. Але швидкість, з якою депозити були виведені з Silicon Valley Bank і Credit Suisse, свідчить про те, що такі припущення надто райдужні [6]. На щастя, як зазначають аналітики, значна частина депозитів утримується домогосподарствами, які переважно застраховані. Ті, хто цього не робить, як правило, належать до різноманітних фірм, а не до групи вкладників, які імітують один одного, наприклад, швейцарські сімейні офіси чи стартапи Кремнієвої долини. У Європі також відсутні грошові ринки такої ж глибини та легкого доступу, як у дядька Сема, тому існує небагато ліквідних, прибуткових альтернатив банківським рахункам. Ось чому більшість корпоративних депозитів овернайт, які були вилучені – близько 300 мільярдів євро (325 мільярдів доларів) з літа –

знову надійшли в банки як «термінові» депозити на менш гнучких рахунках, які пропонують вищу прибутковість [6].

Другою загрозою для європейських банків є погіршення активів. Тут також небезпека здається контрольованою. Подібно до облигацій, вартість наявних кредитів у банківських книгах зменшується, коли відсоткові ставки зростають. Але регулятори в Європі змусили банки, великі й малі, купувати хеджування від цього ризику.

По-третє, позичальники не сплачують свої зобов'язання. Особливо хвилюють інвесторів кредити, надані власникам комерційної нерухомості. Підвищення відсоткових ставок і погіршення економічної перспективи чинять тиск на ціни та орендну плату в той час, коли власникам доводиться платити більше, щоб обслуговувати борги. Порятунком є те, що європейські банки менш схильні до комерційної власності, ніж американські.

Це залишає банки Єврозони перед до болю знайомою проблемою: вони заробляють занадто мало грошей. Ця проблема переслідувала їх з 2010-х років, коли купа поганих активів, низькі процентні ставки, анемічний економічний ріст і суворіші правила обмежували як маржу, так і доходи. У 2022 році здавалося, що все нарешті покращилося, оскільки зростання ставок збільшило прибутки банків.

Другий шок стосується технологій і глобальної фінансової системи. У той час як торгівля природними ресурсами є сферою взаємної залежності між Заходом і Росією, у сфері фінансів і технологій баланс економічної сили більш односторонній. Таким чином, Америка, швидше за все, накладе на російські технологічні фірми набагато жорсткіші санкції в стилі Huawei, обмеживши їхній доступ до передових напівпровідників і програмного забезпечення, а також занесе в чорний список два найбільші російські банки, Сбербанк і ВТБ, або спробує відрізати Росію від швидкого обміну повідомленнями. Система, яка використовується для транскордонних банківських переказів.

Технологічні заходи з часом будуть гальмувати зростання Росії та дратувати її споживачів. Банківські обмеження негайно почнуть діяти, спричиняючи кризу фінансування та перешкоджаючи фінансовим потокам до країни та з неї. Росія намагалася захистити свою економіку саме від цього: частка її рахунків-фактур, деномінованих у доларах, впала після її вторгнення в Крим у 2014 році, і вона накопичила валютні резерви. Все одно боляче буде. Росія звернеться за фінансовими потребами до Китаю. Торгівля між двома країнами вже була ізольована від західних санкцій, лише 33% платежів з Китаю до Росії зараз відбуваються в доларах, порівняно з 97% у 2014 році [10].

Висновки. Отже, можемо узагальнити, що на відміну від українського банківського сектору,

безпрецедентне та необґрунтоване вторгнення росії в Україну не спричинило істотних та кардинальних змін в європейському банківському просторі. Водночас, безпосередні глобальні наслідки полягатимуть у вищій інфляції, нижчому зростанні та певній турбулентності на фінансових ринках через посилення санкцій. Довгостроковими наслідками буде подальше ослаблення системи глобалізованих ланцюгів постачання та інтегрованих фінансових ринків, яка тривалий час домінувала у світовій економіці.

Довгостроковий вплив полягатиме в прискоренні поділу світу на економічні блоки. Росія буде

змушена схилитися на схід, більше покладаючись на торгові та фінансові зв'язки з Китаєм. На Заході більше політиків і компаній запитуватимуть, чи ключовий принцип глобалізації – про те, що ви повинні торгувати з усіма, а не лише зі своїми геополітичними союзниками – досі дійсний не лише для Росії, але й для інших автократій. Китай подивиться на західні санкції проти Росії і зробить висновок, що йому потрібно активізувати свою кампанію самодостатності. Вторгнення в Україну може не спричинити світової економічної кризи сьогодні, але воно змінить те, як працює світова економіка на десятиліття вперед.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 11.01.2024).
2. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiyuu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru> (дата звернення: 27.12.2023).
3. Павлушенко Т., Давиденко Б. Україна залишатиметься фронтиром двополярного світу. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/ukraina-zalishatimetsya-frontirom-dvopolyarnogo-svitu-intervyu-z-avtorom-knigi-rosiysko-ukrainskaviyuna-povernennya-istorii-sergiem-plokhiiem-23082023-15593> (дата звернення: 12.01.2024).
4. Галіані С. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу. URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642> (дата звернення: 12.01.2024).
5. Beckmann E., Zamora-Pérez A. The impact of war: extreme demand for euro cash in the wake of Russia's invasion of Ukraine. 2023. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/ire/focus/html/ecb.irebox202306_05~3fd09c5bc9.en.html (дата звернення: 12.11.2023).
6. European banks and the price of safety. URL: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/30/european-banks-and-the-price-of-safety> (дата звернення: 20.11.2023).
7. The economic consequences of the war in Ukraine. *The Economist*. February 26. 2022.
8. The war in Ukraine is triggering a re-evaluation of global systemic risk. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/ukraine-war-global-systemic-risk-resilience> (дата звернення: 09.12.2023).
9. Will the recent banking chaos lead to an economic crash? *The Economist*. March 28, 2023.
10. The World Bank. Bank for International Settlements. Proportionality in Bank Regulation and Supervision – A Joint Global Survey (English). Washington, D.C. : World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/375081627583806639/Proportionality-in-Bank-Regulation-and-Supervision-A-Joint-Global-Survey> (дата звернення: 26.10.2023).

References:

1. Report on financial stability. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (in Ukrainian)
2. The banking sector review. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiyuu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru> (in Ukrainian)
3. Pavlushenko T., Davydenko B. Ukraine will remain the frontier of the bipolar world. Available at: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/ukraina-zalishatimetsya-frontirom-dvopolyarnogo-svitu-intervyu-z-avtorom-knigi-rosiysko-ukrainskaviyuna-povernennya-istorii-sergiem-plokhiiem-23082023-15593> (in Ukrainian)
4. Galiani C. How the war in Ukraine changes the economic and business landscapes of countries, regions and the world. Available at: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642> (in Ukrainian)
5. Beckmann E., Zamora-Pérez A. (2023) The impact of war: extreme demand for euro cash in the wake of Russia's invasion of Ukraine. Available at: https://www.ecb.europa.eu/pub/ire/focus/html/ecb.irebox202306_05~3fd09c5bc9.en.html
6. European banks and the price of safety. Available at: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/03/30/european-banks-and-the-price-of-safety>
7. The economic consequences of the war in Ukraine (February 26, 2022). *The Economist*.
8. The war in Ukraine is triggering a re-evaluation of global systemic risk. Available at: <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/ukraine-war-global-systemic-risk-resilience>
9. Will the recent banking chaos lead to an economic crash? (March 28, 2023). *The Economist*.
10. The World Bank. Bank for International Settlements. Proportionality in Bank Regulation and Supervision – A Joint Global Survey (English). Washington, D.C.: World Bank Group. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/375081627583806639/Proportionality-in-Bank-Regulation-and-Supervision-A-Joint-Global-Survey>

Стаття надійшла до редакції 12.01.2024